

HOOFDSTUK 7 – HET SACRAMENT VAN DE ZIEKENZALVING

Ze dreven vele demonen uit en zalfden vele zieken met olie en genazen hen. ([Mk 6:13](#))

Is er iemand onder u ziek? Hij moet de oudsten van de gemeente roepen, en zij moeten over hem bidden en hem met olie zalven in de naam van de Heer. Het gebed van het geloof zal de zieke genezen, en de Heer zal hem opwekken. Als hij zonden heeft begaan, zullen die hem vergeven worden. ([Jakobus 5:14-15](#))

Deze Bijbelverzen onthullen de basis voor het sacrament van de ziekenzalving. Bovendien vinden we talloze passages in de evangeliën waarin Jezus zelf zieken genas en mededogen met hen toonde. Jezus heeft een zeer directe liefde voor mensen die lijden aan ziekte, en voor alle vormen van lijden. Hij is betrokken en wil aanwezig zijn in dat lijden. Hij wil genezing en hoop brengen!

Hieronder volgt de inleiding uit de *Catechismus* over de Zalving:

“Door de heilige zalving van de zieken en het gebed van de priesters beveelt de hele Kerk de zieken aan bij de lijdende en verheerlijkte Heer, opdat Hij hen moge opwekken en redden. En zij spoort hen aan om bij te dragen aan het welzijn van het Volk van God door zich vrijwillig te verenigen met het lijden en de dood van Christus” (LG 11; vgl. [Jakobus 5:14-16](#) ; [Romeinen 8:17](#) ; [Kolossenzen 1:24](#) ; [2 Timoteüs 2:11-12](#) ; [1 Petrus 4:13](#)). (#1499)

Om dit sacrament goed te begrijpen, kun je het beste beginnen bij het probleem dat het aanpakt. Het richt zich op menselijk lijden als gevolg van ziekte.

Laten we de realiteit van ziekte en lijden eens onder de loep nemen om de weg te banen voor Jezus' antwoord daarop.

Het lijden door ziekte

De *Catechismus* stelt dat ziekte tot de “ernstigste problemen behoort waarmee de mens in het leven wordt geconfronteerd” (#1500). Met ziekte komen diverse ervaringen. Laten we er een paar bekijken.

Machteloosheid, beperking, eindigheid : Wanneer iemand ziek is, vooral ernstig ziek, kan dat een ongekende ervaring van menselijke zwakte, kwetsbaarheid en machteloosheid met zich meebrengen. Plotseling kan iemand aan bed of een ziekenhuis gekluisterd zijn, en deze ervaring verandert alles wat het normale dagelijkse leven vormde. Wanneer je je normale dagelijkse leven niet meer kunt leiden, merk je dat je plotseling op een manier afhankelijk bent van anderen die je nog nooit eerder hebt ervaren. Deze kwetsbaarheid kan aanleiding geven tot woede en wanhoop, of juist tot een diepere overgave aan God en een groter vertrouwen op de liefde en zorg van anderen.

Een glimp van de dood : Natuurlijk leidt niet elke ernstige ziekte tot de dood, maar elke ernstige ziekte kan ons wel een glimp van onze sterfelijkheid laten zien. Velen van ons denken niet veel na over de dood. Het is alsof het iets is dat ver in de toekomst ligt en op dit moment in ons leven niet relevant is. Maar ziekte kan ons plotseling confronteren met onze menselijke sterfelijkheid en ons het leven op een geheel nieuwe manier laten bekijken.

Angst, zelfzucht, wanhoop en opstand tegen God : Wanneer iemand een ernstige ziekte doormaakt, zijn er veel verleidingen aanwezig. Lichamelijke pijn kan innerlijke angst veroorzaken. Het verlies is een reële ervaring en doet pijn. Daardoor worden mensen met een ernstige ziekte vaak verleid tot zelfzucht. En wie kan hen dat kwalijk nemen? Het is moeilijk om aan anderen te denken wanneer je pijn en zwakte ervaart. De neiging is om je zo op die pijn te focussen dat het tot wanhoop leidt. Wanhoop is een van de donkerste ervaringen die we kunnen meemaken. Het is een verlies van hoop en vertrouwen in God. Het brengt een diepe innerlijke duisternis teweeg en laat iemand verlangen naar een uitweg. En soms kan deze diepe innerlijke pijn ertoe leiden dat iemand God en Zijn goedheid in twijfel trekt. De klassieke vraag is: "Hoe kan een almachtige en alomtegenwoordige God mij dit laten doorstaan?" Als gevolg hiervan zijn er sommigen die zich in woede en opstand van God afkeren.

Christelijke volwassenheid : Maar ziekte hoeft niet te eindigen in wanhoop, woede of opstand tegen God. Velen laten het lijden dat ze

doorstaan hun geloof verdiepen en hen sterker maken in hun christelijk leven. Ziekte dwingt iemand om van middelmatigheid over te stappen naar een keuze: ofwel sterker worden in deugd, vertrouwen en goedheid, ofwel zich naar binnen keren, weg van God en anderen. De hoop voor elke ziekte of elk lijden dat we doorstaan, is dat het ons tot een groter vertrouwen op God en een dieper geloof brengt. Lijden en ziekte hebben een grote potentie om ons veel sterker te maken in ons karakter, heiligheid en deugd. Zorg ervoor dat je elk lijden dat je doorstaat, juist dat laat doen.

Zoeken naar en terugkeren tot God : De ultieme 'zegen' die ziekte kan brengen, is het zoeken naar en terugkeren tot God. Veel gelovigen hebben ervaren dat hun geloof, juist in een moment van ernstige ziekte, werd versterkt en hun liefde toenam. Plotseling lijken de vele afgoden en 'dingen' van deze wereld van weinig belang. In plaats daarvan kan ziekte ertoe leiden dat men de prioriteiten in het leven heroverweegt en zich richt op wat belangrijk en eeuwig is. 'Je kunt het niet meenemen', zoals het spreekwoord luidt. Het lijden door ziekte kan dus een grote zegen in vermomming zijn wanneer het een terugkeer naar God en christelijke deugd teweegbrengt.

Wat we bovenal moeten onthouden wanneer we met een ernstige ziekte te maken krijgen, is dat Christus de Grote Genezer is. Hij heeft altijd het grootste mededogen gehad en zal dat altijd blijven hebben jegens zieken. We zien dit zo duidelijk in de evangeliën door de vele genezingen die Jezus verrichtte. En hoewel Jezus niet altijd fysiek geneest, geneest Hij wel altijd geestelijk. Hij treedt altijd op als de Goddelijke Genezer van onze ziel.

Wie kan door wie gezalfd worden?

Sommige sacramenten kunnen worden toegediend door niet-priesters. Diakens kunnen bijvoorbeeld huwelijken voltrekken en de doop toedienen. Ook leken kunnen dit onder bepaalde voorwaarden doen. De meeste sacramenten zijn echter voorbehouden aan priesters en bisschoppen, op grond van de bijzondere genade van hun wijding. De ziekenzalving is een van die sacramenten die alleen door een priester of bisschop mogen worden toegediend. Normaal gesproken wordt de olie die hiervoor wordt gebruikt, op Witte Donderdag door de bisschop gezegend en aan alle priesters van zijn bisdom uitgedeeld, zodat zij deze tot de volgende Witte Donderdag kunnen gebruiken.

Het sacrament van de ziekenzalving is niet bedoeld voor de gewone worstelingen en zwakheden van het dagelijks leven. De sacramenten van de biecht en de eucharistie zijn voor deze dagelijkse behoeften. De ziekenzalving is specifiek bedoeld voor mensen die, als gevolg van een ernstige ziekte, de mogelijkheid van overlijden onder ogen zien. Dit is een zeer algemene definitie, dus laten we eens naar enkele praktische voorbeelden kijken.

Doodsgevaar : Zoals hierboven vermeld, kan elke ernstige ziekte een glimp van de dood bieden, zelfs als de dood onwaarschijnlijk is. Het sacrament van de ziekenzalving dient te worden toegediend aan mensen die op enigerlei wijze in levensgevaar verkeren als gevolg van een ziekte. Dit kan iemand zijn die een operatie ondergaat, zelfs als het een routineoperatie betreft. Of het kan worden toegediend aan vrijwel iedereen die vanwege een ziekte in het ziekenhuis is opgenomen. Het leidende principe is om voorzichtig en gul om te gaan met de genade van dit sacrament. Zelfs als er maar een kleine kans op overlijden is, is het verstandig om je te laten zalven.

Natuurlijk moet gezond verstand een rol spelen. Als je bijvoorbeeld alleen verkouden bent, hoef je niet gezalfd te worden. Maar als er andere ernstige complicaties zijn waardoor de verkoudheid volgens de arts een ernstig risico voor je vormt, dan moet je wel gezalfd worden.

Aan het begin van een ziekte: Soms wordt gedacht dat men moet wachten tot het moment van overlijden om de priester te roepen voor de ziekenzalving. Dit is een vergissing. De ziekenzalving dient te worden toegediend aan het begin van een ernstige ziekte, zodat de genade van dit sacrament gedurende de hele ziekte kan bijstaan. Als de persoon echter aan het begin van een ernstige ziekte wordt gezalfd en zijn of haar toestand vervolgens verslechtert, is het gepast om opnieuw te zalven, ook wanneer de persoon op sterven ligt.

Ouderen: Wanneer iemands kwetsbaarheid door het ouder worden duidelijker wordt, is de tijd voor de ziekenzalving aangebroken. In dit geval kunnen ouderen regelmatig gezalfd worden zolang hun kwetsbaarheid en zwakte aanhouden. Sommigen suggereren dat eens per maand ideaal zou zijn. Degenen die in een verpleeghuis verblijven, zijn ideale kandidaten voor regelmatige ontvangst van de ziekenzalving. Ouderdom is geen ziekte. Zoals we later in dit hoofdstuk zullen zien, zijn ouderen echter zeker geschikte kandidaten voor de ziekenzalving gezien hun behoeften, fysieke zwakte, lijden, kwalen en het naderende einde van hun leven.

Geestelijke ziekte : Geestelijke ziekte brengt unieke uitdagingen en lijden met zich mee. In het algemeen kunnen mensen die lijden aan een vorm van geestelijke ziekte of een andere ernstige psychische aandoening de ziekenzalving ontvangen. Geestelijke ziekte kan soms levensbedreigend zijn,

om uiteenlopende redenen. De ziekenzalving moet echter met de nodige voorzichtigheid worden toegepast. Een slechte dag hebben of je bijzonder somber voelen is geen reden voor de ziekenzalving. Ook een lichte ziekte is geen voldoende reden. Soms zoeken mensen genezing op een algemene of spirituele manier, bijvoorbeeld na een worsteling of pijn uit het verleden. Ook hiervoor is dit sacrament niet bedoeld. De Eucharistie en de Biecht bieden de genade die nodig is voor dit soort genezing. Onderscheidingsvermogen van de priester is belangrijk om te bepalen of iemand de ziekenzalving nodig heeft. Dus als er twijfel over bestaat, overleg dan met uw parochiepriester en laat hem of haar de beslissing nemen.

Het komt erop neer dat het sacrament van de ziekenzalving ruimhartig moet worden toegediend aan hen die het nodig hebben. Bij twijfel is het waarschijnlijk het beste om te zalven. En het is het beste om dat zo snel mogelijk te doen. Het feit dat God de ziekenzalving tot sacrament heeft gemaakt, laat ons zien dat Hij een bijzondere zorg heeft voor zieken en zwakken en Zijn genade over hen wil uitstorten.

Effecten van het sacrament

Het sacrament van de ziekenzalving heeft krachtige effecten, maar sommige daarvan zijn misschien niet wat we in eerste instantie verwachten. We denken waarschijnlijk dat het doel van de ziekenzalving is om te bidden voor fysieke genezing. Dat kan het resultaat zijn, maar het hoeft niet. In dit gedeelte worden de verschillende effecten van dit sacrament beschreven. Door hierover na te denken, kunnen we ziekte en menselijk lijden beter zien zoals God ze ziet. Deze effecten worden beschreven in de *Catechismus* nr. 1532. De verschillende accenten hieronder (onderstreepte woorden) benadrukken enkele van de specifieke effecten van dit sacrament.

De vereniging van de zieke met het lijden van Christus, tot zijn eigen welzijn en dat van de hele Kerk: dit is essentieel om te begrijpen en te beleven. Het is het grote en wonderbaarlijke mysterie van het 'verlossend lijden'. Zo vaak trappen we in de valkuil dat we denken dat lijden slecht voor ons is. We kunnen zelfs in de valkuil trappen dat God er niets om geeft. Maar dat is simpelweg niet waar. Feit is dat Jezus ons het volmaakte voorbeeld gaf van de waarde van lijden. Hij heeft het grootste lijden in zijn leven doorstaan, en Hij deed dat met een reden. Wat is die reden? Die is tweeledig. Ten eerste werden lijden, ziekte en dood in deze wereld en in ons leven geïntroduceerd als gevolg van de erfzonde. Gods antwoord was om zijn

Zoon naar de wereld te zenden om de dood, ziekte en alle vormen van lijden te transformeren. Hij transformeerde het door het tot het middel tot onze eeuwige zaligheid te maken. Ten tweede nodigt Hij ons uit om ons eigen lijden met het Zijne te verenigen, zodat ons lijden kan delen in zijn verlossende kracht. Dit is glorieus en wordt zo vaak over het hoofd gezien. Het betekent dat ons lijden grote kracht kan hebben en een wonderbaarlijk instrument van genade in onze wereld kan worden, als we het maar gewillig, vrijwillig en met vreugde verenigen met dat van Christus. Ons lijden wordt op deze manier als een gebed. Het krijgt betekenis en waarde. In zekere zin kunnen we zeggen dat ons lijden 'vergoddelijkt' wordt.

Het sacrament van de ziekenzalving biedt een bijzondere genade aan hen die gezalfd worden, waardoor zij hun lijden vollediger met Christus kunnen verenigen. Dit zal een grote invloed hebben op hun leven, maar het zal ook de hele Kerk ten goede komen! De heilige Paulus sprak hierover toen hij zei: "Nu verheug ik mij over mijn lijden omwille van jullie, en in mijn lichaam vul ik aan wat nog ontbreekt aan het lijden van Christus, ten behoeve van zijn lichaam, dat is de kerk" ([Kolossenzen 1:24](#)). Jezus nodigt ons uit om niet alleen deel te hebben aan Zijn lijden, maar ook aan de verlossende kracht die dat lijden kan krijgen als gevolg van Zijn kruis.

Zij die gezalfd zijn, dienen deze genade op een bijzondere manier te verwachten en worden uitgenodigd om hun lijden zeer bewust aan Christus te schenken, voor hun eigen welzijn en voor het welzijn van de hele wereld.

De kracht, vrede en moed om op christelijke wijze het lijden van ziekte of ouderdom te verdragen: Lijden is geen doel op zich. Het is nu een middel om dichterbij Christus te komen. Om ons lijden volledig met Christus te verenigen, hebben we kracht, vrede en moed nodig. De ziekenzalving biedt ons die genade.

Het uithoudingsvermogen van een patiënt is zeer inspirerend voor degenen die het zien. Zij die veel lijden maar een aura van vrede en kracht behouden, zijn een inspiratiebron. Het lijden zelf is niet inspirerend; de kracht en vrede wel. Dit geldt ook voor mensen die door ouderdom kwetsbaar zijn. Ouderen denken vaak dat hun leven ten einde is en dat het beter zou zijn om te sterven. Hoewel zulke gedachten begrijpelijk zijn, zou het een vergissing zijn om te negeren dat God wil dat ouderen een bijzonder getuigenis afleggen van Zijn kracht en moed. Ook zij hebben een missie in het leven, zelfs in een verzorgingstehuis of ziekenhuis. Hun getuigenis is hard nodig en is een bron van genade voor velen.

Vergeving van zonden, als de zieke deze niet via het sacrament van de biecht heeft kunnen verkrijgen: Vaak heeft iemand die ernstig ziek

is of een tragedie meemaakt geen tijd om te biechten. Dit is natuurlijk het geval wanneer iemand plotseling bewusteloos raakt. In dat geval, zolang de persoon die gezalfd moet worden maar de wens had om te biechten, worden al zijn of haar zonden vergeven. God is niet kieskeurig. Hij zegt niet: "Het spijt me, je hebt je kans op vergeving gemist omdat je bewusteloos was." Nee, Gods barmhartigheid is groot en Hij schenkt vrijelijk vergeving van zonden als men ernaar verlangt. En God kent ons hart, dus Hij weet of we het gewild en ervoor gekozen zouden hebben.

Deze genade van sacramentale vergeving is een ongelooflijke zegen, vooral op het moment van sterven, wanneer de persoon bewusteloos is. In de eerste plaats is het een zegen voor degene die het sacrament ontvangt. Maar het is ook een grote troost voor de familieleden, omdat zij de zekerheid hebben dat God volledig aanwezig is bij hun dierbaren en hen barmhartigheid en vergeving schenkt.

Het herstel van de gezondheid, als dat bijdraagt aan het heil van zijn ziel: dit is een enigszins lastige kwestie, zou je kunnen zeggen. Vaak bidden we om genezing en verwachten we dat het sacrament van de ziekenzalving daar primair voor dient. Maar de kern van de zaak is dat genezing alleen zal plaatsvinden als "het bijdraagt aan het heil van zijn ziel". Natuurlijk weet alleen God dit, dus vereist het dat we vertrouwen stellen. Maar het is belangrijk om te onthouden dat het uiteindelijke doel in het leven verlossing is! De dood is niet het einde – de hemel wel. Wanneer we dit begrijpen, zullen we ook geconfronteerd worden met het grote mysterie wanneer God iemand uit deze wereld wegneemt, zelfs als het lijkt alsof het vóór zijn/haar tijd is. De dood is een mysterie, en we zijn geroepen om op God te vertrouwen en ons aan Hem over te geven, zelfs wanneer we Zijn wegen niet begrijpen.

Waar moeten we dan om bidden als een geliefde op sterven ligt en gezalfd is? Het ideale gebed is simpelweg een gebed van overgave aan God. Vertrouw je geliefde, of jezelf in je eigen ziekte, toe en geloof dat God het beste weet en de nodige genade zal schenken om het beste te bereiken.

De voorbereiding op de overgang naar het eeuwige leven: Tot slot is het belangrijk te benadrukken dat dit sacrament de ziel voorbereidt op de genade van een heilige dood. God weet wat de ziel nodig heeft op het moment van sterven. Daarom zal God, wat de ziel ook het meest nodig heeft, aanbieden op een manier die de ziel vrij is om te aanvaarden of te verwerpen. Nogmaals, de hemel is ons doel, en dat mogen we nooit vergeten!

Vroeger werd het sacrament van de ziekenzalving vaak de 'laatste sacramenten' of 'extreme oliesalving' genoemd. Dit benadrukte het aspect

van de zalving vlak voor het overlijden. Hoewel het sacrament inderdaad gepast is op het moment van overlijden, wordt het tegenwoordig vaker aangeduid als ziekenzalving om het belang te benadrukken van het ontvangen ervan, niet alleen op het moment van overlijden, maar ook aan het begin en gedurende een ziekte.

Idealiter zou de Heilige Eucharistie op het sterfbed ook in de vorm van een Viaticum moeten worden toegediend. Viaticum is simpelweg het ontvangen van Jezus in de Eucharistie met bepaalde gebeden die benadrukken dat deze ontvangst van de Eucharistie bedoeld is voor de laatste reis naar de hemel. "Viaticum" betekent "voor de reis".

Het is belangrijk hier te vermelden dat de sacramenten voor het begin van de christelijke levensreis de doop, het vormsel en de Heilige Eucharistie zijn. De sacramenten voor het einde van de reis zijn de biecht, de ziekenzalving en, nogmaals, de Heilige Eucharistie.

Hoe en wanneer het wordt aangeboden

Het sacrament van de ziekenzalving kan op elk moment en op elke plaats worden toegediend. Het kan thuis, in een ziekenhuis, in een verpleeghuis, in de kerk of waar de zieke zich ook bevindt, worden toegediend. Het sacrament kan naar hen toe komen.

In de praktijk is het een goed idee om, als u een operatie ondergaat, de dag ervoor even langs de parochiekerk te gaan voor de ziekenzalving. U kunt het beste van tevoren bellen en een afspraak maken. Sommige priesters kunnen zelfs tussen de zondagsmissen door ziekenzalving geven aan wie daarom vraagt.

Als iemand plotseling in het ziekenhuis wordt opgenomen en in kritieke toestand verkeert, vertel het verplegend personeel dan dat u graag een priester wilt laten komen. Het verplegend personeel weet doorgaans hoe ze snel contact kunnen opnemen met de plaatselijke priester. Voor ouderen is het nuttig als de oudere zelf of een verzorger de plaatselijke parochie op de hoogte houdt van zijn/haar gezondheid en van tijd tot tijd om de ziekenzalving vraagt. Wanneer de oudere in een verzorgingstehuis verblijft, wordt de ziekenzalving mogelijk al maandelijks aangeboden; informeer hiernaar bij de plaatselijke parochie.

Kortom, zorg ervoor dat u dit sacrament opzoekt. Praat met de plaatselijke pastoor en laat hem u of uw naaste begeleiden bij het ontvangen van deze genade, zowel persoonlijk als in de praktijk.